

УДК 81'373:811.111

DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2026.5.22>

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ INSPECTION В АНГЛОМОВНОМУ СЮРВЕЙЄРСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Ківенко Інна Олександрівна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземні мови та переклад»
Одеського національного морського університету
ORCID ID: 0000-0003-2044-5456

Смаркалова Антоніна Костянтинівна,

викладач кафедри «Іноземні мови та переклад»,
Одеського національного морського університету
ORCID ID: 0000-0002-8631-2915

Представлена стаття є спробою всебічно проаналізувати та описати семантичну структуру концепту INSPECTION в англomовному сюрвейєрському дискурсі як функціональному підвиді морського дискурсу. Актуальність роботи зумовлена зростаючою роллю інспекційної діяльності в умовах глобалізації, стандартизації та уніфікації професійних практик, що відбивається у високій термінологізованості та формалізованості відповідної комунікації. Метою дослідження є виявлення та комплексний аналіз семантичної організації концепту INSPECTION з урахуванням його когнітивно-дискурсивної специфіки. Об'єктом аналізу вибрано концепт INSPECTION в англomовному сюрвейєрському дискурсі, предметом – його семантична структура та лінгвальні засоби репрезентації. Матеріал дослідження становлять дефініції та словникові статті сучасних англomовних лексикографічних ресурсів. Методологічну основу роботи формують дефініційний, етимологічний, синонімічний і компонентний аналізи, а також метод лінгвістичного опису. У результаті дослідження встановлено, що концепт INSPECTION характеризується складною багатоконпонентною структурою, яка включає процесуальну класему [PROCEDURE], архісеми [VERIFICATION] і [PERCEPTIBILITY], а також диференційні семи [AUTHORITY], [NORMATIVITY], [DIAGNOSTICS] і градуальну семантичну ознаку [DILIGENCE]. Доведено, що в межах сюрвейєрського дискурсу INSPECTION постає не як акт простого спостереження, а як регламентована, інституційно зумовлена процедура встановлення істини та відповідності об'єктів нормативним вимогам. Теоретична значущість роботи полягає в уточненні семантичної моделі ключового професійного концепту, а практична – у можливості використання результатів для подальших лінгвістичних досліджень спеціалізованих дискурсів і терміносистем.

Ключові слова: архісема, дискурс, інспекція, класема, концепт, лексема, сема, семантика, сюрвейєрський дискурс.

Kivenko Inna, Smarkalova Antonina. Lexical and semantic representation of the concept INSPECTION in the english surveying discourse

This article is an attempt to comprehensively analyse and describe the semantic structure of the concept INSPECTION in the English surveying discourse as a functional subtype of the maritime discourse. The relevance of the work is determined by the growing role of inspection activities in the context of globalisation, standardisation and unification of professional practices, which is reflected in the high degree of terminological and formalised communication. The aim of the study is to identify and comprehensively analyse the semantic organisation of the concept INSPECTION, taking into account its cognitive and discursive specificity. The object of analysis is the concept INSPECTION in the English surveying discourse, and the subject embraces its semantic structure and linguistic means of representation. The research material consists of definitions and dictionary entries from contemporary English lexicographic resources. The methodological basis of the work is formed by definitional, etymological, synonymic and component analyses, as well as the method of linguistic description. The study has found that the concept INSPECTION is characterised by a complex multicomponent

© Ківенко І. О., Смаркалова А. К., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

structure that includes the procedural classeme [PROCEDURE], the archisemes [VERIFICATION] and [PERCEPTIBILITY], as well as the differential semes [AUTHORITY], [NORMATIVITY], [DIAGNOSTICS] and the gradual semantic feature [DILIGENCE]. It has been proven that within the surveying discourse, INSPECTION appears not as an act of simple observation, but as a regulated, institutionally conditioned procedure for establishing the truth and compliance of objects with regulatory requirements. The theoretical significance of the work lies in the refinement of the semantic model of a key professional concept, and the practical significance lies in the possibility of using the results for further linguistic research of specialised discourses and terminological systems.

Key words: archiseme, classeme, concept, discourse, inspection, lexeme, semantics, seme, surveyor discourse.

Вступ. Актуальність представленого дослідження зумовлена зростаючою роллю концепту INSPECTION у сучасному сюрвейерському дискурсі, де він функціонує як одна з ключових когнітивно-семантичних одиниць, що структурує професійну комунікацію та відображає специфіку експертно-контрольної діяльності. Умови глобалізації, стандартизації та уніфікації професійних практик сприяють інтенсифікації використання лексем і терміноодиниць, пов'язаних із процесами інспектування, оцінювання та верифікації, що актуалізує потребу в комплексному лінгвістичному аналізі семантичної структури концепту INSPECTION. Незважаючи на наявність праць, присвячених дослідженню професійно спрямованих видів дискурсу і термінологічних систем, концепт INSPECTION у межах сюрвейерського дискурсу досі не отримав системного висвітлення з позицій дефініційного, етимологічного, синонімічного та компонентного аналізів, що зумовлює не лише актуальність, а й наукову новизну та теоретичну значущість запропонованого дослідження.

Об'єктом дослідження вибрано концепт INSPECTION в англomовному сюрвейерському дискурсі. Предметом дослідження слугують семантична структура та лінгвальні засоби репрезентації концепту INSPECTION в англomовному сюрвейерському дискурсі.

Мета статті полягає у виявленні та описі семантичної структури концепту INSPECTION в англomовному сюрвейерському дискурсі шляхом комплексного лінгвістичного аналізу.

Для досягнення мети вирішено такі завдання:

1) охарактеризовано сюрвейерський дискурс як функціональний підвид морського дискурсу;

2) проведено дефініційний аналіз концепту INSPECTION;

3) окреслено етимологію досліджуваного концепту;

4) здійснено аналіз синонімічних рядів концепту INSPECTION;

5) описано структурну організацію значення концепту INSPECTION у межах компонентного аналізу.

Матеріалами дослідження слугували дані лексикографічних джерел (Cambridge Dictionary, Oxford Learner's Dictionaries, Collins Online Dictionary, Online Etymology Dictionary).

Для розв'язання поставлених завдань застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних лінгвістичних методів дослідження. Зокрема, **дефініційний аналіз** слугував для встановлення понятійного ядра концепту INSPECTION шляхом зіставлення словникових тлумачень ключових лексем. **Етимологічний аналіз** дав змогу реконструювати первинні смисли та виявити глибинні семантичні характеристики досліджуваного концепту. **Метод аналізу синонімічних рядів** допоміг окреслити межі концепту і виявити різні аспекти репрезентації відповідного професійного явища. **Компонентний аналіз** застосовано для опису структурної організації значення концепту INSPECTION через виокремлення різних типів сем. **Метод лінгвістичного опису** забезпечив класифікацію й упорядкування термінологічного матеріалу.

Результати. Морський дискурс є сукупністю моно- і полігалузевих спеціальних мікросистем, що співвідносяться з конкретними поняттями та реаліями морської сфери й охоплюють великий пласт термінології, який використовується в сфері морської галузі [1, с. 74]. Він відрізняється від будь-яких інших дискурсів насиченістю спеціальною лексикою, широким використанням термінології, стійких словосполучень, характерних лише для «морської» сфери спілкування, великою кількістю номенклатури спеці-

альних скорочень і умовних позначень, що використовуються лише в морських матеріалах, із погляду синтаксису – широким використанням клішованих конструкцій (особливо в документації), невеликою кількістю часових дієслівних форм, стислою формою висловлювання, використанням усередині одного речення численних паралельних конструкцій, виражених інфінітивними і прикметниковими зворотами. Усе це пов'язане з функціональними параметрами, що характеризують саму сферу дискурсу: стислість, чіткість і конкретність формулювань, точність і ясність, що забезпечує логічну послідовність та структурність викладу, чітке відмежування однієї думки від іншої, легкість сприйняття переданої інформації.

Оскільки під час вивчення морського дискурсу особлива увага надається не лише загальнонауковим, а й вузькопрофільним терміносистемам (мікросистемам), термінологічні одиниці сфери сюрвейерської діяльності морської галузі англійської мови становлять неабиякий інтерес для філологічних розвідок [2; 3].

Сюрвейерський дискурс розглядається як функціональний підвид морського дискурсу й являє собою спеціалізовану професійну мікросистему із власними прагматичними цілями, учасниками та лінгвальними засобами. Його специфіка зумовлена високим рівнем термінологізованості, стандартизованістю лексики, активним використанням клішованих конструкцій, скорочень і умовних позначень, а також синтаксичною стислістю та формалізованістю викладу, що забезпечує точність, однозначність і юридичну валідність інформації [4, с. 215].

Основу сюрвейерського дискурсу становить вузькоспеціалізована термінологія, яка функціонує у межах усталених мовленнєвих жанрів і відображає практичні завдання інспекційної діяльності. Сюрвейер виступає комунікативним посередником між виконавцями, замовниками та паралельними учасниками процесу, реалізуючи директивну, референтну та колаборативну комунікацію [там само, с. 217].

Цілі сюрвейерського дискурсу реалізуються через систему жанрів різного ступеня формалізації: директивні (номінація та програма інспекції), звітні (різновиди *inspection reports*), претензійні (*Letters of Protest, Letters*

of Reserve), комунікативні (оперативні оновлення) та підсумкові (засвідчувальні) документи (фінальні звіти, сертифікати). Саме у цих жанрах концентруються ключові лінгвістичні та функціональні ознаки сюрвейерського дискурсу.

Учасники сюрвейерської комунікації поділяються на три функціональні групи: виконавців, принципалів і паралельних учасників. Комунікація з виконавцями має директивний, прагматично зумовлений характер і спрямована на організацію інспекційних дій; взаємодія з принципалами є референтною та реалізується у формі формалізованих, фактологічно точних звітів; комунікація з паралельними учасниками ґрунтується на координації й співпраці, навіть за умов потенційного конфлікту інтересів. У сукупності це дає змогу визначити сюрвейєра як центральний комунікативний вузол, що забезпечує точний, структурований і верифікований обмін професійною інформацією в межах морського дискурсу.

Уся комунікативна діяльність сюрвейєрів будується навколо певних концептів, ключовим з яких є концепт INSPECTION.

У загальноживаній англійській мові лексема *inspection (n)* визначається як:

1) *the act of looking at something carefully to check its quality or condition* [5];

2) *the act of looking closely at something/somebody, especially to check that everything is as it should be* [6];

3) *critical examination; official examination or review, as of troops; the act of inspecting or viewing, esp. carefully or critically; formal or official viewing or examination* [7].

Для глибшого розуміння природи досліджуваного концепту треба звернутися до його етимології. Слово *inspection (n)* походить від латинського *inspectionem* (називний відмінок *inspectio*) «а looking into» [8]. В основі лежить префікс *in-* («в», «всередині») та корінь *specere* («дивитися» від *praindoєвропейського кореня *spek-* «спостерігати»).

Відповідно до тезаурусу Кембріджського словника [5], ми можемо визначити синоніми до лексеми *inspection (n)*, що зображені на рис. 1.

Дані синонімічні ряди ми стратифікували за принципом спеціалізації та класифікували у підгрупи за функціонально-семантичним принципом відповідно до різних типів професійних дій сюрвейєрів:

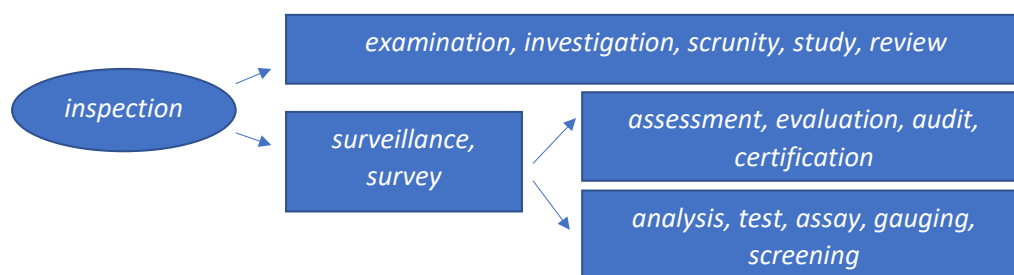

Рис. 1. Синонімічний ряд лексеми INSPECTION

1) загальноживаний рівень: лексеми широкої семантики, які функціонують у загальній англійській мові. Вони позначають процес загального огляду: *examination, investigation, scrutiny, study, review*. Ми віднесемо ці лексеми до візуально-процесуальної підгрупи, тобто лексеми, які позначають процес ретельного фізичного огляду об'єктів;

2) професійно-спеціалізований рівень: лексеми, які чітко маркують приналежність до інспекційної галузі: *surveillance, survey*. Залежно від об'єкта та методів інспектування виділимо:

2.1) оціночно-кваліфікаційну підгрупу: описує експертну діяльність сюрвейсрів, наприклад роботу з документами, встановлення відповідності нормам тощо;

2.2) оціночно-діагностичну підгрупу: збирає у собі лексеми, які позначають частину роботи з вантажем, наприклад фізико-хімічні аналізи або заміри за допомогою спеціального обладнання або лабораторних методів.

Такий ретельний аналіз дає змогу піти далі та виділити смислові компоненти семантичної структури концепту INSPECTION.

I. Класема [PROCEDURE]. Це компонент, який узагальнює усі вищенаведені синоніми. Він базується на словникових дефініціях «*the act of...*» і вказує на алгоритм послідовних дій, які базуються на правилах.

II. Архісема [VERIFICATION]. Це центральна, домінуюча сема групи «сюрвейсрська діяльність», яка об'єднує у собі все поле «перевірок». Баується на синонімічному ряді *examination, investigation, scrutiny, study, review* як «перевірка істинності». Дефініційний маркер «*...to check that everything is as it should be...*».

III. Архісема (інтегральна сема) [PERCEPTIBILITY]. Ця сема відображає сенсорну основу інспекцій та виводиться безпосередньо з етимології: *spesere* «дивитися» від

**spek-* «спостерігати», а також синонімічних лексем візуально-процесуальної мікрогрупи *examination, scrutiny*, де визначальним є візуальний компонент.

IV. Диференційна сема 1. [AUTHORITY]. Даний компонент відображає соціально-правовий статус дії (інспекції здійснюють уповноважені особи, а інспектор має інституційну владу визначати відповідність/невідповідність об'єкта нормам), що відрізняє інспекцію від простого спостереження. Він базується на словникових дефініціях «*official...*», «*formal...*».

V. Диференційна сема 2. [NORMATIVITY]. Цей компонент конкретизує мету інспекції та базується на синонімічному ряді, де ключовим є зіставлення з еталоном: *assessment, evaluation, audit, certification*. У професійному контексті інспекції завжди передбачають наявність процедур та стандартів.

VI. Диференційна сема 3. [DIAGNOSTICS]. Ця сема відрізняє інспекцію від простого спостереження необхідністю виявлення причин або властивостей. Вона базується на маркерах *analysis, test, assay, gauging, screening* та дефініційного маркера «*a looking into*».

VII. Градуальна сема [DILIGENCE]. Цей компонент визначає характер виконання дій та ступінь інтенсивності. Ця сема представлена маркерами *closely, carefully, critically* у дефініціях. Градуальний характер цієї семи виявляється у можливості модифікації: *superficial inspection – thorough inspection – exhaustive inspection*.

Відповідно до проведеного компонентного аналізу ми бачимо певну структуру концепту INSPECTION елементи якої по-різному залежать один від одного та по-різному пов'язані між собою.

Таким чином, структурна модель концепту INSPECTION може бути представлена так:

INSPECTION = [PROCEDURE] + [VERIFICATION] + [PERCEPTIBILITY] + [AUTHORITY] + [NORMATIVITY] + [DIAGNOSTICS] + [DILIGENCE]

Ця складна структура свідчить саме про те, що сюрвейерська інспекція є не просто актом спостереження, а регламентованою процедурою встановлення істини.

Висновки. Отже, у результаті проведеного дослідження, зокрема дефініційного, етимологічного, синонімічного та компонентного аналізу, встановлено, що кон-

цепт INSPECTION має складну семантичну структуру, яка охоплює сім компонентів: процесуальну класему, архісеми перевірки й сприйнятності та низку диференційних і градуальних сем. Таким чином, сюрвейерська інспекція є не простою перевіркою чи спостереженням, це – регламентована процедура встановлення істини.

Перспективу дослідження вбачаємо у вивченні синтаксичних характеристик сюрвейерського дискурсу з метою систематизації лінгвальних особливостей його реалізації.

Література:

1. Шепітько С.В., Смирнова М.С., Панова Я.Є. Лінгвоперекладацькі характеристики морської термінології. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 9. Т. 2. С. 74–77.
2. Корольова Т., Смаглий В., Юхимець Ю., Александрова О. Шляхи формування термінологічної системи підмови морської тематики. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. Лінгвістичні науки*. 2023. № 36. С. 135–149.
3. Смаркалова А.К. Сутність та організація діяльності інспекційних підприємств на морському транспорті. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2021. № 4(77). С. 32–47.
4. Москалюк О., Смаркалова А. Функціонування сюрвейерських термінів морської галузі: перекладацький аспект. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. № 30. С. 215–219.
5. Cambridge University. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/inspection> (дата звернення: 12.01.2026).
6. Oxford Learner's Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/inspection?q=inspection> (дата звернення: 21.09.2025).
7. Collins. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/inspection> (дата звернення: 12.01.2026).
8. Etymonline. URL: <https://www.etymonline.com/word/inspection> (дата звернення: 12.01.2026).

References:

1. Shepitko, S.V., Smyrnova, M.S., Panova, Ya.Ye. (2019). Lihvoperekkladatski kharakterystyky morskoi terminolohii [Linguistic and translation characteristics of maritime terminology]. *Zakarpatski filolohichni studii – Transcarpathian Philological Studies*, 9 (2), 74–77 [in Ukrainian].
2. Korolova, T., Smahlii, V., Yukhymets, S., Aleksandrova, O. (2023). Shliakhy formuvannia terminolohichnoi systemy pidmovy morskoi tematyky [Ways of forming a terminological system of maritime sublanguage]. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K.D. Ushynskoho – Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky*, 36, 135–149 [in Ukrainian].
3. Smarkalova, A.K. (2021). Sutnist ta orhanizatsiia diialnosti inspektsiinykh pidpriemstv na morskomu transportu [The essence and organisation of the activities of inspection companies in maritime transport]. *Rozvytok metodiv upravlinnia ta hospodariuvannia na transporti – Development of management and economic methods in transport*, 4 (77), 32–47 [in Ukrainian].
4. Moskaliuk, O., Smarkalova, A. (2023). Funktsionuvannia siurveiierskykh terminiv morskoi haluzi: perekkladatskyi aspekt [Functioning of surveying terms in the maritime industry: translation aspect]. *Zakarpatski filolohichni studii – Transcarpathian Philological Studies*, 30, 215–219 [in Ukrainian].
5. Cambridge University. Retrieved from: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/inspection> (data zvernennia: 12.01.2026).
6. Oxford Learner's Dictionaries. Retrieved from: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/inspection?q=inspection> (data zvernennia: 21.09.2025).
7. Collins. Retrieved from: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/inspection> (data zvernennia: 12.01.2026).
8. Etymonline. Retrieved from: <https://www.etymonline.com/word/inspection> (data zvernennia: 12.01.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 14.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 06.04.2026